

2026-tėijė – Viskopa Valončiaus Muotiejaus metā

Šimeta – 225 metā nu Valončiaus Muotiejaus (1801-1875) gėmėma. Vėsa Lietova mėnavuo garsiōji Žemaitiu vīskopa, kuovuojosi prieš sirusėnėma ē sopravuoslavėnėma. Knėgnešiū gluobieji ē muokiklu steigieji. Ė rašituoji. Vaižgonts solasiuojė Valončiaus

lėnkėškā rašītus atsėmėnėmus ēš „Nomū dėinuoraštė“ („Pamiętnik domowy“; 1873 m.) ē kėtū raštu. Skelbė spauduo. Vo 1929-tās ēšlėda ē vėsa kninga. 1996-tās leidikla „Baltos lankos“ paskelbė rinkėni „Pastabos pačiam sau“, vo 2003-tės ta pati leidikla

ėšlėda stuoriausi tuoma „Namų užrašai“ – lėnkėškā rašītus tekstus so vertėmās i lietoviu bėdrėnė.

Če ir padoudams atsėmėnėms ēš muoksla laika Kalvarėjuo, kor Valončios 1816-1821 m. muokies gimnazėjuo.

Kad ē kuoki nemaluoni sena nutėkėma – atsėmintė ir maluonė. Dieltuo ēr aprašau ton epizuoda ēš sava jaunistės.

1816 metu rogpjūtė 16 dėina mona tievs Mėkuols nuvėžė moni i Kalvarėjė muokītėis ē palėka Žvirkalnie pas Gliozerātės. Gliozerātė bova senuosės gadinės pana, ne poikesnė ož velni, garsė šaukonti, no ne pati prastuoji davatka.

Moni prijiemė ont kveteras jau dvilėkto. Ož kombari, šėldīma ē valgė taisīma tievs apsėjiemė muokietė po taleri, arba devīnis auksėnus i metus. Dā toriejė kuožna meta pristatītė po do pūro bolbiu, šešis gorčius mėižėniu kroupu, pūra rogėniu mėltu ē do gorčio droskas.

Kepta douna, svėista ē mėsa tievs prisėžadieję siūstė statė monėi, ka tēi maista pruoduktā nepakliūtom gspadėnė.

Vo dā tievs ožmuokiejė vėina robli ož medius muokiklā šėldītė; nomū guverneriou Petrauskiou Juonou ož priveiziejėma apsėjiemė muokietė po vėina taleri i metus. Vo mona rėkalams – puopieriou, paišelems, rašalou, plunksnuoms – i ketvėrti toriejė doutė po do auksėno. Tad pėningās toriejė par metus somuokietė ketoris roblius ē 60 kapeiku.

Aš tumet ejau šešiuolėktus metus, bovau gan mėnks ē lėguots. Dieltuo mažos kāp špunts, lėisos kāp svėrplės peniets, lėngvos kāp lėguota žosės pavasari.

Kalvarėjės muokikluo, padalintuo i ketorės klasės, muokītuojės bova tievā domininkuonā:

Konėgs Kundzevičios, dā tik klierėks, muokė prancūzu, vuokītiu ē rusu kalbū, katrū pats ni vėinuos nemuokiejė.

Konėgs Klimavičios Laurīns – luotīnu kalbuos pėrmuo ēr ontruo klasie.

Konėgs Onichimauskis Bogumils, klierėks, – luotīnu kalbuos trečiuo ē ketvėrtuo klasie.

Konėgs Vaitkevičios – religėjės, duoruos muoksla ē lėnku kalbuos.

Konėgs Galdikauskis Ermenegilds – aritmetėkas ē matematėkas, arba geometrėjės.

Konėgs Žuks Juons – prefekts ēr istuorėjės muokītuos.

Priuoro bova sens konėgs Pliuškevičios.

Tēi profesuorė moni, jau gerā pramuokīta, prijiemė statė i ontra klasė. Dieviejau tumet nomū darba joudā dažīta sermiegelė, panešiuotus kailėnelius, keporė konfederatkė dar ēš lėnku gadinės – žīdra, so kaštuonėnio apvado. Batā ont tieva korpelio siūtė – ont ēšaugėma, diel katrū daug varga toriejau, nes kėluojint kuojės anėi smokėniejė ē trinė kolnelius krovėnā. Gaudavau prisėrėštė pri keliu, no tumet

Atmėnėms

Vaškė Antana padėrbts paminkls Valončiou Žemaitiu Kalvarėjuo, ont Žvėzdra kalno. Nu tuo kalna gimnazists Muotiejios skrėdės par Vardo-va ont šv. Juona kalna...

tėrpa kuojės. Tik tik iprašiau tieva, kad batelius mon siūdintom ont mona kuojės korpelio.

Muokėniū tumet bova 318. Vėsė bovuom dėdėlė paklosnė: papėktėnėmu nebova nikuokiū, muokie- muos kėik tik baėšgaliedamis. Kalvarėjuo nebova ni aptiekas, ni daktara, ni fėlčėrė, ni pėrtėis. Dieltuo vargšus vākus liōb tonkė ēšbers. Bierėmus ēšnaikins

tiktās vasaras maudīnės.

Kuožna dėina liōb ētė i bažnīcė ont rītmetėniu pamaldū, arba primarėjės, švėnta dėina – ont primarėjės, somuos, pamuoksla ē mėšparu. Advėntė kuožna dėina – ont raruotu ē primarėjės. Spavieduotėis – kuožna mienesi. Par šv. Tuoma Akvinietė ēškėlmės tuo švėntuoję abruozda liōb neštė ēš muokiklas i bažnīcė procesėjuo, gėiduodamis.

Profesuorė toriejė teisė būtė muokėniū teisiejės ē bodelės. Kuožnos profesuorios bova puons ba apeliacėjės. Ni vėins muokėnīs, kad ē kāp gerā būtom ēšmuokės pamuokas, negalieję būtė apsauguots nu nuplakėma, nes tas priklausė ne nu ēšmuokėma, vo nu konėga profesuoriaus nusėteikėma.

Kad ē toriejė tuokė galė, vėsė profesuorė so mumis apsėejė žmuonėškā, no tik ne konėgs Klimavičios. Tas nusenės zuokaninks par ēlgus muokītuojavėma metus nebapkėntė muokėniū. Dieltuo tonkė karuojė anus ba kuokė prasėkaltėma.

Va – vėina karta atėjė i ontra klasė a ne ontra valonda, kažėkuoks neėšmėguojės a kėik pagierės, baisė pėkts. Anuo paklausts muokėnīs Bernuotavičios vertė ēšrašus, prasėdedontius žuodės „Parentes charissimos“, ēr atsėmėnė žuodi „oportet“. Ton ēšgėrdės Klimavičios šūkteliejė:

– Monėi netink tēi „portek“!

Tas bova tik anuo kaprizos – jug neėšmėsi tuo žuodė ēš luotīnu kalbuos. Tuoliau profesuorios:

– Kon reišk žuodis „indigeo“?

Tas žuodis tā pamuokā nebova oždouts. Bernuotavičios ēr atsakė:

– Nežėnau.

Profesuorios:

– Klaupkės! Dabā kėts: kon reišk „indigeo“?

Ė kėts muokėnīs atsakė:

– Nežėnau.

Tėp ēšvarė i vėdori 24 muokėnius, ēšsėtraukė ēš ož aula bėzūna ē plakė, plakė ba ožtūras. Muokikluo pakėla šauksmā ē verksmā. Klimavičios bažodīdams paėlsa ēr ēšbiega ēš klasės – ni pamuokuos nepaskīrės. Klasie bova 86 muokėnė, ē vėsė drebiejė – jug liūts draskies. Aš toukart ēšlėkau, nes nebovau paviejou.

BŪS DAUGIAU.

Sotaisė Vaitkos Kėstotīs

ŽEMAITĖŠKA RAŠTA LAIKS

2024-ėijė bova Žemaitėška rašta metā. „Žemaičių saulutė“ i kuožna nūmeri diejė po ketoris atskėrus poslapius – mūsa kalbā ēr istuorėjė, literatūrā ē kėtims kultūras dalikams, kraštuotirā ēr etnografėjė.

Vo kon 2026-ėijė? No ē viel rėk rašītė truopnė, savuotėškā. Napalėstė. Naožlėstė sava vėitas. Jug mūsa žemė – sava ruoda.

Stuojė žemaitėška rašta laiks.

ŠIAME
NUMERYJE

2 psl.

Tarptautėnė gimtuosės kalbuos dėina

ŽEMAITIŠKS rašys

ZABĖTIENĖ Dalė

Tarptautinė gimtuosės kalbos dėina

Vaserė 21 d. Skouda rajuona savėvaldībės R. Granauskė vėišuojie bėbliotekuo žmuonis gausė sosėrinka švėntintė Tarptautinės gimtuosės kalbos dėinuos ėr žemaitiu kalbos dėktanta jubėliejaus.

Dėktanta rašima organizatorė. Po dešėnė ronko – dėktanta autuorė ė švėntės vediejė Zabėtienė Dalė.

Sosėspėitėms pradiets Granauskė Ruomoalda žuodės aple gimtųjų žemaitiu kalba – irašo ėš anuo kningas „Švėntųjų gīvenėma“ prėstatima 2013 m. vaserė 23 d. Vėlniaus kningu mugie.

So Tarptautinė gimtuosės kalbos dėino sosėrinkosius pasveikėna Skouda rajuona savėvaldībės mers Gutauts Stasis; Mažeikiu rajuona savėvaldībės administracėjės Koltūras, sporta ėr pavelduosaugas skiriaus vediejė Končiūtė-Mačioliėnė Rūta, katra pėrma karta rašė žemaitiu kalbos dėktanta;

Seima narie, Laikėnuosės Žemaitiu gropės pėrmininkė Torauskātė Vėjuoletė; Seima narė Martinaitė Tuoma padiejiejė Gaižauskātė Deivida; kalbėninks, humanėtarėniu muokslu daktars Pabrieža Jūzaps.

Žemaitėšku dainū duovėnuojė Mažeikiu koltūras cėntra kvartets: Juokubauskis Remigėjos (kuolektiva vaduovs ėr koltūras cėntra dėrektorios), Macėjauskienė Saluomiejė, Šakienė Muodesta ėr Vasiliauskis Alfreds. Skombiejė puora dainū, katras dabā dainiou Žvagolis Žėlvėns, vo aple

Kalbėninks, humanėtarėniu muokslu daktars Pabrieža Jūzaps.

Švėntė Skouda bėbliotekuo.

Raugienės Anelės nuotrauka

Ėš Skouda kėlės kalbėninks Pabrieža Jūzaps gimtōji rajuona ne ba rėkala vadėn žemaitiu kalbos tvėrtuovė: ėe žmuonis dėdėlė daug darbujės, ka ton kalba ėškeravuoto vākams, tū vākū vākams ėr kėtuoms kartuoms, katruos gīvens puo mūsa. Artiejint Tarptautinė gimtuosės kalbos dėinā, Skouda rajuona savėvaldībės Ruomoalda Granauskė vėišuoji biblioteka so Skouda žemaitiu draugėjė vėsus kvėit rašitė Žemaitiu kalbos dėktanta. Dėktants somėslits tam, ka ne tik patis žemaitė soprasto, bet ėr kėtims paruođito, kuoki poiki ėr žemaitiu kalba, ka okatlivā ano rokoutomės ėr muokitomės anuos gramatėkas. Šės metās dėktants ėr jau dešimtāsīs, ta vėsimis rėktingims žemaitėms anon rašitė – ne kuokėi špuosā, vuo garbies rėkals. Nuors vėesai mažė vākolelė rašitė negal: ton teisė tor tik solaukosėjė 14 metu, nepriklausomā nu tuo, kamė anėi gīven. Pernā Žemaitiu kalbos dėktanta rašė nuognė daug žmuoniū – 85, vuo tarp tū rašiosiuju bova ėr šmuots jaunuomenės – muokėniū. Anon kuožnās metās raša žemaitė ne tik ėš Žemaitėjės, bet ėr ėš kėtū Lietovuos pašaliū, nuors nikumet netrūkst ėr drōsiū aukštaitiu. Tū, katrėi okatėjės rašitė dėktanta, sogebiejėmā ėr vertėnamė, atsėžvelgont i jau mėnavuota kalbėninka Pabriežas Jūzapa kninguo „Žemaitiu kalba ėr rašiba“ ėšdiestitas tuos kalbos gramatėkas taisiklės. Tarptautinė gimtuosės kalbos dėinā skėrtamė sosėspėitėmė, katras būs Skouda rajuona savėvaldībės Ruomoalda Granauskė vėišuoji bibliotekuo, padėrbosėjė nedaug klaidū būs apduovėnuotė. Tik toukart tagali kuolitėis, ka gerā muoki vėina arba kėta kalba, jė anon ne tik sopronti, bet ėr truopnė rokoujīs, rašā, skaitā.

Dėktanta teksts.

Skaituovė Stasioliėnė Indrė.

Skaituovs Kokšs Jūzaps.

Skaituovė Puociėnė Irena.

Švėntės vedies Lazdauskis Airids ėš Muosiedė gimnazėjės.

1990–ūsūs dainiava mažeikėškiu gropė „Rakts“, ėr vėina vėesai nauji autuorėnė Juokubauskė Remigėjaus daina, aranžouta Dargė Ontuona. Nuors ėr dvijū pėrmiju žuodiu autuorios – Juokubauskis R., vo vėinuos – ėr mozėkas.

Kap skaituovā pasėruodė Mažeikiu koltūras cėntra Jozės Vaičkaus Skrajuojemuojė tetra artistā: Kokšs Jūzaps, pėrnā konkursa

„Skaitimā žemaitėškā“ Žemaitėjės regėjuona turė paugosiu žmuoniū gropie ožjiemės pėrma vėita, ėr Puociėnė Irena, tamė konkursė pelnusi nuomėnacėjė ož skaitima uoriginaloma. Anodo konsoltava tuo tetra režisierios, lietoviu kalbuos ėr literatūras muokītuous eksperts Jenuška Martīns. Ėš mūsa rajuona skaitė pėrnā Žemaitėjės regėjuona „Skaitimūs žemaitėškā“ paugosiu žmuoniū gropie ontra vėita ožjiemusi Stasioliėnė Indrė ėr tarp 5–8 klasiu muokėniū pėrms bovės Lazdauskis Airids ėš Muosiedė gimnazėjės, paruošts muokītuojuos Nuo-reikienės Dalės. Ons so Skouda rajuona savėvaldībės R. Granauskė vėišuosės bėbliotekas Skaitītuoju aptarnavėma skiriaus vediejė Zabėtienė Dalė rėngėni ėr vedė.

Vėso pėrma apduovėnuotė tēi, katrėi prėdiejė daug pruocės, ka jubėliejinis – dešimtāsīs – žemaitiu kalbos dėktants solaukto 76-iū anou rašiosiu ėš Skouda, Plungės, Telšiū, Mažeikiu, Klaipėdas miestu ėr rajuonu, Koršieniu, Palonguos, Švėntuosės, Naujuosės Akmenės, Rėitava, Šiauliū, Kauna ėr net Hamburga. Tēi žmuonis – jau mėnavuots Pabrieža Jūzaps, Mažeikiu rajuona savėvaldībės H. Nagė vėišuosės bėbliotekas Seduos miesta bėbliotekas vīresniuoji bėbliotekininkė Monkevičiūtė Luoretė, Telšiū tretiuojė omžiaus universiteta dėrektorė Joškienė Danutė, Telšiū rajuona savėvaldībės K. Praniauskātės vėišuosės bėbliotekas Inuovacėju ėr muokima cėntra vedies Grušos Edvards, Stepuonavičienė Vida ėš Vėlniaus universiteta Šiauliū akademėjės Informacėjės cėntra, Viežatiu koltūras cėntra dėrektorė, Klaipėdas rajuona žemaitiu draugėjės pėrmininkė Cipariėnė Dijana. Vo Barnėškiėnė Rita ėš Plungės „Saulės“ gimnazėjės ne tik rašė pati, bet ėr sobūrė muokėnius – anėi pėnkė šimeta ėr bova vėinintelė dėktanta rašė jaunuomenės atstuovā. Kadangi ni vėina ėš dvijū telšėškiu nebova, duovėnas anėms pajiemė Telšiū rajuona savėvaldībės K. Praniauskātės vėišuosės

bėbliotekas dėrektorė Zubienė Juolanta.

Tėms, katrėms lig nogalietuoju lauru šin karta bėškėlieli prėtrūka, skėrtas nuomėnacėjės „Ož pastongas“: Česnauskienė Genuovaitė ėš Rėitava, Gedgaudou Praniou ėš Šiauliū, Kaniavienė Maritė ėr Lekniuvienė Danutė ėš Skouda rajuona, Irenā Stražinskātė-Glinskienė ėš Plungės rajuona. Nuomėnacėjė „Ož drousa“ – žemaitiu kalbos dėktanta rašiosem aukštaitiou Gečou Algimantou ėš Klaipėdas rajuona. Nuomėnacėjė „Ož ėštėkėmībė“ pėlnė vėsus dėktantus rašiosės Skouda rajuona laikraštė „Mūsa žuodis“ redaktuorė leidiejė Kaniavienė Maritė ėr Skouda rajuona savėvaldībės R. Granauskė vėišuosės bėbliotekas vīriausiuoji metuodėninkė Srougienė Bėrota.

Padiėkas ėr nuomėnacėjės iteikė Skouda rajuona savėvaldībės R. Granauskė vėišuosės bėbliotekas dėrektorios ėr Skouda žemaitiu draugėjės pėrmininks Grušos Juonis. Vo dėpluomus geriausė parašiosėms dėktanta anam iteiktė padiejė Pabrieža Jūzaps. Geriausė parašė – ožvės mažiau klaidū padėrba – jau mėnavuota Barnėškiėnė Rita ėš Plungės ėr Kubelskienė Stanislava ėš Švėntuosės. Vo raštingiausė žemaitė do: dauksėškė Luozienė Aušra ėr plungėškis Vaitkos Kėstotis. Tėms ketorėms duovėnū toriejė ėr Seima narie, Seima narė padiejiejė, Skouda rajuona mers.

Rėngėnīs, katrou sorėktavuojuė Skouda rajuona savėvaldībės R. Granauskė vėišuoji bėblioteka so Skouda žemaitiu draugėjė, ožbėngts žuodės: „Kol mūsa žmuonis būs prėsėrėšė pri sava kalbuos ėr anuos laikisės so meilė, tol lėks ėštėkėmė sava tėkiejėmou, anū dūšies nevīks pasietė pėktuos sieklas“. Tėp pasakė vīskops Valončios Muotiejos Kazėmiers, katruo metās Lietovuos Respublikas Seims paskelbė 2026–ūsūs.

Paskiau vėsė pakaštavuojuė žemaitėškas patėikmenės, katruos parūpėna Skouda žemaitiu draugėjė.

Vaitkaus Kėstotė nuotr.

Skouds

Par vėdori - Juokubauskis Remigėjos, Mažeikiu koltūras cėntra kvarteta vaduovs, ėš kairies - režisierios Jenuška Martīns.

Žydrūnas PILITAUSKAS
Lietuvos skautijos Telšių krašto Plungės Godingos tunto tuntininkas

Už norą būti civilizuotame pasaulyje – raketos, dronai, tankai ir mirtys

TĘSINYS. PRADŽIA
NR. 12 (892)

Apie pietus mus pasi-
ėmė mūsų „gidas“ Igoris
ir mes pirmiausia patrau-
kėme išsikeisti pinigų
(bankomatas, pasirodo,
buvo vos už 800 metrų
nuo mūsų namų), o po to
į vietas, kur rusai atakavo
„karinius objektus“.

Tik išsikeitus pinigus
telefone pasigirdo per-
spėjimas, kad rusai vėl
paleido raketą ir dronus į
Ukrainą: pagal žemėlapią
pranešimą, pavojus gresia
ir Ternopiliui. Tuo metu
mes kaip tik važiavome į
vieną iš mokyklų – no-
rėjome pamatyti naujai
pastatytą priedangą. Prie
mokyklos jau buriavosi
darželinukai ir mokslei-
viai, bet, paradoksas, į
priedangą nebuvo galima
įeiti, nes ji nepabaigta
įrengti.

Mokyklos vadovybė,
sužinojusi, kad mes iš
Lietuvos, mielai mus
nusivedė į priedangą ir
papasakojo apie ją. Pa-
sirodo, naujai pastatyta
(po žemės) priedanga turi
4 m storio betono sto-

Šalia mokyklos pastatyta moderni priedanga: jos stogo storis – 4 metrai betono.

Pirmadienį, apie 12 val.
paskelbtas aliarmas – rusai vėl paleido ra-
ketas, tad moksleiviai
privalėjo palikti mo-
kyklos patalpas ir eiti
į priedangą, kuri, deja,
dar nebuvo parengta.

Prie sunaikinto rusų „karinio objekto“ – daugiabučio – žvakutės, gėlės, žaislai... Taip ukrainiečiai pagerbė žuvusius nekaltus žmones.

Vėliavos parodo, kiek žuvo fronte ukrainiečių.

Juodai raudona vėliava yra istorinis ukrainiečių nacionalistų ir pasipriešinimo simbolis, dažnai naudojamas kaip Ukrainos sukilėlių armijos (UPA) vėliava. Juoda spalva simbolizuoja derlingą Ukrainos žemę, o raudona – kovotojų praliętą kraują už laisvę. Ji simbolizuoja kovą už nepriklausomybę nuo sovietų ir nacių.

gą, elektrinį ir rankinį generatorių, modernią dušinę, tualetus, maisto sandėlius ir salę, kurioje telpa 200 žmonių. Priedanga skirta tik vaikams ir jaunimui: suaugusieji turi slėptis pastatų rūsiuose.

Kol mes vaikščiojome

po priedangą, pavojaus aliarmas buvo atšauktas, tad visi moksleiviai ir darželinukai galėjo grįžti atgal į savo ugdymo įstaigas.

Kitas mūsų taškas – sunaikinta elektros stotis, kuri yra prie pat Velyka Berezovytsia kapinių.

Rusai specialiai šaudo į svarbią gyventojams infrastruktūrą – elektros pastotes, dujų perpumpavimo stotis, gamyklas, sandėlius, katilines – taip siekiama privirsti žmones sukilti prieš savo valdžią ir pasiduoti okupantams. Tad nieko nuostabaus, kad mūsų aplankytas objektas buvo atakuotas keletą kartų. Nors ir padaryta didžiulė

Po raketos smūgio, kai kurie pastate daiktai išskriejo lauk ir pakibo medžiuose.

žala, ukrainiečiai viską atstato ir, kad kitąsyk būtų mažiau nuostolių, dabar bando viską apgaubti storu betono sluoksniu.

Kiek daug ukrainiečių žuvo fronte išduoda miškas vėliavų kapinėse. Kiekvienas kaimas,

NUKELTA Į 4 PSL.

Už norą būti civilizuotame pasaulyje – raketos, dronai, tankai ir mirtys

ATKELTA ĖŠ 3 PSL.

miestelis ir miestas taip pagerbia kritusius kovoje savo sūnus. Prie kapų dvi vėliavos: mėlynai geltona valstybinė Ukrainos ir juodai raudona – Ukrainos sukilėlių armijos (UPA), kovojusios už nepriklausomybę nuo sovietų ir nacių. Visur prižiūrėti ir gražūs ankapiai ir paminklai, daugelyje jų – žuvusiųjų atvaizdai...

Netoli kapinių yra didelė dujų perpumpavimo magistralė: rusai ją naikino tris kartus. Nepavykus sunaikinti iš pirmo karto, kažkas rusams vėl pranešdavo, kad nepadaryta nuostolių, tad jie paleisdavo pakartotinai raketas ir dronus. Trečias kartas buvo skaudus – ir žmonės žuvo, ir nuostoliai dideli padaryti.

Svarbiausias ir liūdniausias tos dienos akcentas – „karinis objektas“ – duagiabutis, kurį rusai sunaikino vos keturios dienos iki mums atvykstant.

Privažiuoti iki jo neleidžiama, tačiau vėl mus

Dar ir po keturių dienų, kai rusai atakavo verslo sandėlius, kur degė įvairios medžiagos, bėgo vanduo iš vandentiekio.

Vos už keleta šimtų metrų, rusai sunaikino verslo sandėlius.

gelbėjo tai, kad mes iš Lietuvos (beje, kitų užsieniečių visos kelionės metu Ukrainoje mes nematėme ir nesutikome). Gal iš pagarbos lietuviams už paramą, gal dėl to, kad mūsų „gidas“ – kunigas, policija mus praleido.

Sunku įsivaizduoti kokią siaubą ir skausmą išgyvena tie, kurie neteko artimųjų, žuvusių daugiabutyje. Pusė pastato neliko – užteko vienos ar dviejų raketų. Kas nežuvo iškart, mirė nuo dujų rūsyje: tie, kurie manė,

kad ten bus saugu...

Mums vaikštinėjant šalia sugriauto daugiabučio, dar tebevyko tvarkymo darbai. Žmonės prie daugiabučio nešė gėles, vaikų žaisliukus, degė žvakutes – taip stengėsi atiduoti pagarbą žuvusiems. Kai kas iš artimųjų dar vaikštinėjo nesugriauto daugiabučio kambariuose ir rizikuodami savo gyvybe, bandė paimti tai, kas liko iš daiktų.

Šalia, įsikūrusi kariška lauko ligoninė, valgykla, psichologijos ir informacijos centrai.

Vos už keletos šimtų metrų, šalia didžiulio prekybos centro – didžiuliai verslo sandėliai. Tiksliau – buvę, nes ten irgi atsikriėjusios raketos ir dronai visa tai pavertė griuvėsiais. Dar net po keturių parų kai kur degė įvairios medžiagos, bėgo vanduo iš vandentiekio.

Dar už aštuonių šimtų metrų – apšaudytas kitas daugiabutis ir šalia buvusi katilinė. Daugiabučiui labiau „pasisekė“ – tikriausiai pataikė dronai, tad pastatas nesugriuvo, bet žuvusiųjų buvo. O štai iš katilinės nekas ir teliko. Prie daugiabučio vėl miškas žvakučių, gėlių, vaikiškų žaislų...

Pirminiais duomenimis, rusai atakuodami šiuos „karinius objektus“ nužudė per 50 žmonių iškart, dar keletas šimtų buvo sužeisti (duomenys mūsų lankymosi dieną). Ir nors okupantai tikisi taip priversti ukrainiečius sukilti prieš savo valdžią ir pasiduoti, viskas gaunasi priešingai: neapykanta rusams tik didėja, kaip ir tikėjimas, kad Ukraina atsilaikys.

BUS DAUGIAU.

Šiam daugiabučiui „pasisekė“ – jis nesugriuvo, bet žuvusiųjų irgi netrūko.

Gėlės, vaikiški žaisliukai ir degančios žvakutės primena apie nužudytus nekaltus žmones.

Šalia buvusiai katilinei pasisekė mažiau – jos nebeliko.

Povilas ŠVEREBAS

Išskirtinio Žemaičių Kalvarijos senųjų kapinių paminklo jubiliejus

Pernai, švenčiant Žemaičių akademijos rektoriaus prof. dr. Adomo Butrimo 70-tąjį gimimo jubiliejų, buvo išleistas jam skirtas straipsnių rinkinys ...kad savasis kraštas dar labiau priartėtų prie mūsų. Knygos straipsniai turėjo būti arba apie žemaičius, arba šį kraštą. Be to leidinyje buvo nuspręsta publikuoti ir straipsnius apie iškilią asmenybę ne žemaičius, kurios yra dirbusios Žemaičių žemėje ir nuveikusios jai reikšmingų darbų.

Proginiam leidiniui rašiau straipsnį apie profesionalaus skulptoriaus Bernaro Do Bučo sukurtą paminklą „Švč. Jėzaus Širdis“ Dargių šeimai, stovintį Žemaičių Kalvarijos senosiose kapinėse. Norėjosi nustatyti metus, kuriais jis buvo pastatytas, nes įvairiose publikacijose jie nurodomi skirtingi. Taip pat siekta išsiaiškinti, kas inicijavo jo pastatymą, kuo išskirtinė buvo Dargių šeima, kas lėmė paminklo sužetą.

1993 m. Kęstutis Gerliakas, rašydamas apie Žemaičių Kalvarijos kapines, kaip vertingiausias išskiria memorialinius Dargių ir Sondeckių šeimų paminklus. Autorius nurodo, kad Dargių paminklas buvo pastatytas 1934 m. Pranciškaus ir Veronikos Dargių palikuonys yra išleidę leidinuką Dargevičių Dargių giminė (2003). Jame rašoma, kad paminklas buvo pastatytas 1932–1933 m. Dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimenė 2009 m. rašė, kad „Švč. Jėzaus Širdies“ kompozicija apie 1935 m. buvo sukurta Daunorių bažnyčios centriniam altoriui, o vėliau – Dargių šeimai Žemaičių Kalvarijoje. Saulės Genovaitės Markauskaitės knygoje Skulptorius Bernardas Bučas (2016) vienoje nuotraukoje yra užfiksuotas B. Bučas, triūsiantis prie šios kompozicijos. Tik neaišku prie

Dargių šeimos paminklo senosiose Žemaičių Kalvarijos kapinėse fragmentas.

Nuotrauka P. Šverebo, 2024 m.

kurio paminklo jis dirba, prie Daunorių bažnyčiai skirtą ar Dargių šeimos kapavietę. Autorė mano, kad abu kūriniai buvo sukurti 1935 metais.

Remiantis naujais rašytiniais ir naratyviniais šaltiniais, jų analize buvo prieita prie išvados, kad Dargių šeimos kapavietė šiuo paminklu buvo papuošta 1936 m. Išeina, kad šie metai jam yra jubiliejiniai, nes galime švęsti paminklo pastatymo 90-tąsias metines. Tyrimo metu taip pat buvo išsiaiškinta, kad tokio prabangaus paminklo, kuris kainavo 1 400 litų, pastatymo tėvams iniciatorė buvo dukra Eugenija Dargytė.

Eugenija, 1931 m. baigusi aukštąjį Laekeno namų ruošos ir žemės ūkio ekonomikos institutą, buvo paskirta dirbti į Panevėžio mokytojų seminariją. 1935 m. dar įsidarbino ir Panevėžio mergaičių gimnazijoje, kur dirbo poetė Salomėja Nėris. Ji jau draugavo su skulptoriumi B. Buču. E. Dargytė per savo bendradarbę ir prišnekino skulptorių pastatyti paminklą jos tėvams Žemaičių Kalvarijoje. Kalbama, kad taip norėta ne tik pagerbti tėvus, bet ir paremti jauną menininką. Įdomu pastebėti, kad E. Dargytė 1934 m. buvo išleidusi 72 puslapių knygutę Daržovių valgiai, kurioje lietuviškai buvo raginami vartoti daugiau daržovių. Joje pateikti įvairių daržovių valgių receptai, aiškinama daržovių svarba žmogaus organizmui. Atsižvelgiant į gausias tarpukario metų lietuvių šeimas, receptai paskaičiuoti 6–8 žmonėms.

Eugenija augo tarp 6 seserų ir vieno brolio. Dar dvi seserys, Marcelė ir Anastazija, taip pat tarpukario metais mokytavė. Kitos trys – Petronėlė, Veronika ir Anelė, bei brolis Laurynas liko gimtajame ūkyje Gečaičiuose, 2 kilometrai nuo Žemaičių Kalvarijos link Sedos, kur tėvai valdė 30 ha žemės sklypą. Petronėlė ir Veronika pasižymėjo kaip išskirtinės audėjos. Jos buvo ir geros kulinarės. Tik Anelė labiau traukė žemės ūkį. Jų tėvas, Pranciškus Dargis, anot iškilaus Žemaičių Kalvarijos kraštotyrininko Konstantino Bružo, turėjo gerą balsą, mokėjo groti smuiku. Ilgus metus buvęs Žemaičių Kalvarijos bažnyčios giedoriumi-rožančininku. Anūkės Elzbieta Rasutė Jaramavičienė Simutytė ir Joana Kristutienė Lukauskaitė dar pridūrė, kad jis buvo vedęs Veroniką Songailaitę, kilusią iš Šarnelės, o mirė

P. ir V. Dargių dukros. Iš kairės sėdi: Petronėlė, Eugenija, Veronika, Marcelė, Anelė ir Anastazija. Centre sėdi Juzefa Kačėnaušienė.

Nuotrauka paimta iš leidinio Dargevičių Dargių giminė (2003).

1931–1932 m. žiemą. Senelė mirusi vėliau. Jos dar prisiminė, kad Dargiai vaikų susilaukė ir daugiau, bet jie mirė maži. Jos nežinojo, kodėl paminklui buvo pasirinktas Švč. Jėzaus Širdies siužetas. Tai atrodė aktualu, nes dr. S. Smilingytė-Žeimenė yra atkreipusi dėmesį, kad Jėzaus širdies kultas XX a. I-oje pusėje, buvo propaguojamas Katalikų Bažnyčios, todėl buvęs populiarus, o žmonės tikėję kad jis laiminsiąs tuos namus, kuriuose yra laikomas jo širdies atvaizdas. Šeimos pasišventusios Jėzaus širdžiai, gaudavo tai patvirtinantį dokumentą su Švč. Jėzaus Širdies atvaizdu. Prie kurio šeima meldavosi. Mokslininkė, remdamasi vienuolio jėzuito Jono Bružiko pateiktais duomenimis nurodo, kad 1931 m. tokių šeimų Lietuvoje buvę apie 30 tūkstančių. Be to 1934 m. per pirmąjį Lietuvos eucharistinį kongresą ir šalis pasiaukėjo Švč. Širdžiai. Jai buvo kalbama speciali atsidavimo malda, kad Jėzaus karalystė ateitų ir į Lietuvą. Be to pati Žemaičių Kalvarija yra tampriai susijusi su Jėzaus kultu, nes joje yra įrengtos Kryžiaus kelio stotys. Jas einant prisimenamas Kristaus kančių kelias.

Po minėtos knygos, skirtos prof. dr. A. Butrimo jubiliejui, išleidimo teko dar susitikti su kitu P. ir V. Dargių anūku Jurgiu Simučiu, kurio mama buvo Marcelė, bei padirbėti archyve. Norėta nustatyti, kiek iš viso vaikų susilaukė ši šeima, o remiantis pirminiais šaltiniais nustatyti tiksliai visų vaikų gimimo datas.

J. Simutis negalėjo patvirtinti ar senelių Dargių šeima buvo pasišventusi Švč. Jėzaus širdžiai, kadangi jis Gečaičiuose lankydavosi retai, nes gyveno Šilėškiuose (Telšių r.), kur tėvai turėjo 35 ha ūkį. Tik patvirtino, kad tai buvo padarę Simučiai. Jie turėję ir tai

patvirtinantį raštą. Ruošiant knygą Ketūnai: istorija ir dabartis teko bendrauti su jos sudarytoja Genovaitė Vanagiene. Ji atsiuntė nuotrauką dokumento, kuriuo jos vyro, Viktoro, šeima buvo pasišventusi Švč. Jėzaus Širdžiai. Dokumentas buvo įrėmintas ir kabojo ant sienos. J. Simutis patvirtino, kad pas juos taip pat kabojęs toks raštas su Kristaus atvaizdu.

Žinant, kad P. ir V. Dargių dukros Marcelės šeima buvo pasišventusi Švč. Jėzaus Širdžiai, o pagal vienus pasakojimus tėvams paminklo statymo darbus finansavo Eugenija ir Marcelė, sustiprėja versija, kad ji galėjo įtakoti paminklo siužeto parinkimą, kuris jai buvo žinomas ir artimas.

Iš P. ir V. Dargių šeimos genealogijos žinome, kad vyriausia buvo dukra Petronėlė, kuri buvo gimusi 1888 m. Žemaičių Kalvarijos parapijos krikštų registracijos knygoje pavyko surasti jos krikšto įrašą. Iš jo suprantame, kad ji gimė 1888 m. sausio 26 d., o kitą dieną klebonas Daugėla jai suteikė šį Sakramentą. Jos tėvais nurodyti Pranas Dargis ir Veronika, kilusi iš Songailų, gyvenę teisėtoje santuokoje, Gečaičių kaime. Krikšto tėvais buvo Simonas Songaila su Elena Kazimiero Každailio žmona.

Norint nustatyti, ar nebuvo anksčiau ši šeima susilaukusi vaikų, peržiūrėjau ir ankstesnių metų krikštų registracijos įrašus. Jų nepavyko rasti 1885–1887 m. laikotarpyje. Tada pervertčiau vėlesnių metų įrašus. Pagal juos nustatyta, kad P. ir V. Dargiai susilaukė dar šių vaikų.

1890 m. birželio 3 d. parapijos administratorius kunigas J. Senkauskis pakrikštijo naujagimį vardu Laurynas, kuris gimė birželio 2 d. Pranciškaus ir Veronikos Songailaitės Dargevičių

Pranas ir Veronika Dargiai.

Nuotrauka paimta iš leidinio Dargevičių Dargių giminė (2003).

Dargių šeimos paminklas senosiose Žemaičių Kalvarijos kapinėse (skulptorius B. Bučas).

Nuotrauka P. Šverebo, 2024 m.

šeimoje. Šeima gyveno Gečaičiuose, o tėvas kilęs iš Alsėdžių valsčiaus. Krikšto tėvai – Kazimieras Každailis su Anele Simono Songailos žmona. Priešas liudija, kad jis 1923 m. liepos 1 d. Alsėdžių parapijinėje bažnyčioje į žmonas paėmė Mikaitę.

Matome, kad vienur tėvo pavardė slavinama Dargevičiumi. Nors abiem atvejais rašoma, kad jis yra valstietis. Giminės palikuonys manė, kad Dargevičiute buvusi pakrikštyta tik viena Eugenija. Dokumentai rodo ką kitą.

1891 m. lapkričio 19 d. minėta šeima krikštija dukrą vardu Leokadiją. Apeigas atlieka diakonas Kazimieras Skripka. Ji gimė lapkričio 18 d. Tėvai P. ir V. Dargevičiai iš Gečaičių. Krikšto tėvais buvo Laurynas Dargevičius su Antanina Domininko Kernio žmona. Ši mergaitė tikriausiai ilgai neišgyveno, nes 1893 m. vasario 21 d. vietinis vikaras kunigas Kazimieras Grinkevičius pakrikštijo kitą tos pačios šeimos – t. y. P. ir V. Dargevičių dukrą, gimusią vasario 20 d. Jai taip pat suteiktas Leokadijos vardas. Jos krikšto tėvais pakviesti Jonas Dargevičius su Morta Kazlauskaite.

Tais laikais nebijota mi-

rusio vaiko vardu krikštyti vėliau susilauktų atžalų. Atvirkščiai galvota, kad Amžinybėn iškeliajęs pakrikštytas vaikas, kuris mirė be nuodėmių, yra savo vardas paveldėtojas kaip dar vienas angelas globėjas. Deja, ši apsauga nepadėjo, nes tarp užaugusių P. ir V. Dargių vaikų Leokadijos nėra.

1896 m. rugpjūčio 21 d. parapijos vikaras F. Meškauskas pakrikštijo naujagimį vardu Anastazija, kuri buvo gimusi tą pačią dieną. Tėvai taip pat įrašyti Dargevičių pavardės forma. Krikšto tėvais buvo Domininkas Raišys (?) su Morta Kazlauskaite. Prie jos metrikos yra papildomas įrašas, nurodąs, kad ji 1925 m. gruodžio 26 d. iškėję už Petro Daniulio.

1898 m. birželio 24 d. Kalvarijos parapijinėje bažnyčioje Jr. Kazlauskas atliko krikšto apeigas naujagimei Liudvikai, ginusiai prieš dieną. Jos tėvai P. ir V. Dargevičiai, o krikštatėviai Matėušas Vilkas (?) su Julijona Liudviko Dokšo žmona.

1900 m. sausio 26 d. vietinis klebonas P. Tomaševskis pakrikštijo P. ir V. Dargių dukrą vardu Marcelina, gimusią sausio

■ NUKELTA | 6 PSL.

Išskirtinio Žemaičių Kalvarijos senųjų kapinių paminklo jubiliejus

ATKELTA IŠ 5 PSL.

25 d. Jos krikšto tėvais buvo Adomas Žernys su Marijona Labžentyte.

1902 m. birželio 2 d. šeima susilaukia antro sūnaus. Jį tą pačią dieną pakrikštijo vikaras kunigas Leonas Skabeika. Tėvai – P. ir V. Dargevičiai, krikštatėviai – Andriejus Rumšas su Agota Každailevičiūte.

1903 m. rugpjūčio 9 d. vietinis klebonas J. Petrauskis jau krikštija dar vieną jų dukrą Eugeniją, gimusią rugpjūčio 8 d. Jos krikšto tėvais buvo Viktorinas Songaila su Emilija Lauryno Dargevičiaus žmona. Ji 1937 m. birželio 29 d. Kauno Prisikėlimo bažnyčioje ištekojo už Petro Gaigalo. Įdomu, kad jaunikis susituokė per savo vardo dieną.

Dar vienos dukters šeima susilaukia 1905 m. gruodžio 6 d. Ją po dviejų dienų Veronikos vardu pakrikštija vikaras A. Rogošinskis (?). Dabar tėvų pavardė sulietuvinta ir jie rašomi P. ir V. Dargiais, Krikšto tėvai – Antanas Urbonavičius ir Veronika Songailaitė.

Vėlesnių metų krikšto knygoje šios šeimos vaikų krikštų įrašų nepavyko aptikti. Veronikos dukra J. Lukauskaitė Kristutienė patvirtino, kad jos mama buvusi pagrandukė. Iš dokumentų matome, kad visi vaikai gimė Gečaičių kaime. Pavyko surasti 10 P. ir V. Dargių-Dargevičių vaikų krikšto metrikų. Tik nebuvu surastas dukros Anelės įrašas. Minėtame giminės leidinyje nurodyta, kad ji gimė 1894 m., o mirė 1981 m. Lietuvos valstybės istorijos archyvo Žemaičių Kalvarijos parapijos apraše nurodyta, kad 1894 m. krikštų registracijos knygos nėra. Peržiūrėti ir 1895 m. įrašai, bet tarp jų Dargių ar Dargevičių nėra. Tai leidžia manyti, kad ji tikrai buvo gimusi 1894 m. Tik neaišku, kuriuo pavardės variantu buvo užrašyta jos tėvų pavardė.

Išsina, kad šeima susilaukė 11-kos vaikų – dviejų sūnų ir 9-ų dukrų. Iš jų mirė vienas sūnus ir trys dukros. Iš 10-ties surastų metrikų matome, kad tėvai Dargiais įvardyti trijose metrikose, krikštijant Petronėlę (1888 m.), Marceliną [Marcelę] (1900 m.) ir Veroniką (1905 m.). Kitais atvejais jie rašomi Dargevičiais. Abiem atvejais jų socialinis sluoksnis nurodomas vienas – valstiečiai. Tėvas buvo kilęs iš Alsėdžių parapijos, kur Dargevičių gyvena ne vienas. Krikšto tėvais buvo kviečiami artimi giminaičiai ir tikriausiai kai-

mynai. Visi vaikai yra gimę Gečaičiuose. Trys dukros – Marcelė, Anastazija ir Eugenija – dirbo mokytojomis. Kiti vaikai liko ūkyje. Eugenija buvo baigusi aukštąjį mokslą Belgijoje. Jos rūpesčiu Žemaičių Kalvarijoje ir iškilo skulptoriaus B. Bučo sukurtas paminklas, kuris stebina Žemaičių Kalvarijos atlaidų metu procesijos dalyvius savo profesionalumu. „Švč. Jėzaus Širdies“ siužetas atrodo, kad buvo pasirinktas neatsitiktinai. Paminklas buvo pastatytas tėvams Pranui ir Veronikai Dargiams, bet šalia jų atsigulė ir dukros Eugenija, Anelė ir Petronėlė. Apie šią šeimą plačiau rašyta minėtos knygos straipsnyje, todėl šių duomenų stengiasi nekartoti. Džiugu, kad minėtą straipsnį pavyko papildyti naujais faktais, įžvalgomis. Įdomu, kad gilinantis į šią giminę, paaiškėjo, kad Anastazijos vaikai buvo iškilūs mokslininkai. Jonas Daniulis buvo garsus miškininkas, profesorius, mokslų daktaras. Jis pirmas tuometinėje Sovietų sąjungoje pradėjo naudoti aerofoto metodus, nustatant miškų vertę, sesuo Genovaitė buvo iškilė Lietuvos ichtiologė, mokslų daktarė, daugiausia tyrusi elektros laukų poveikį vandens gyvūnams. Jų tėvas Petras buvo Lietuvos kariuomenės savanoris, vėliau nuteistas 15 m. katorgos ir 5 m. tremties. Paskui amnestuotas ir grįžo į Lietuvą. Eugenijos Gaigalienės vyras miškininkas Petras taip pat buvo nuteistas 1945 m. Jam paskirta 10 metų lagerio bausmė. Jis po metų Kazlėje ir mirė. Gaila, kad nepavyko surasti P. ir V. Dargių santuokos registracijos įrašo. Nors jo ieškota ne vienos parapijos dokumentuose.

Pirmiausia tikrinti 1884–1888 m. Žemaičių Kalvarijos parapijos tų metų santuokos registracijos knygos. Jų santuokos įrašo jose nerasta. Kadangi vaikų krikšto registracijos įrašuose nurodyta, kad Pranas yra kilęs iš Alsėdžių parapijos, tai buvo patikrinti ir jos santuokų metrikų įrašai, apimantys 1884–1887 m. Pavyko rasti tik Adomą Dargį, kilusį iš Luokės, kuris minimas 1886 m. knygoje. Kadangi netoli Gečaičių yra Sedos parapija, tai žvilgtelėta ir į jos 1886–1887 m., kaip labiausiai tikėtinus, jų santuokos metus. Tokių pavardžių tais metais visai nebuvo užfiksuota. Didžiausią dėmesį galvojau skirti Gegrėnų parapijos santuokų knygų įrašams, nes P. ir V. Dargių anūkės manė, kad senelė

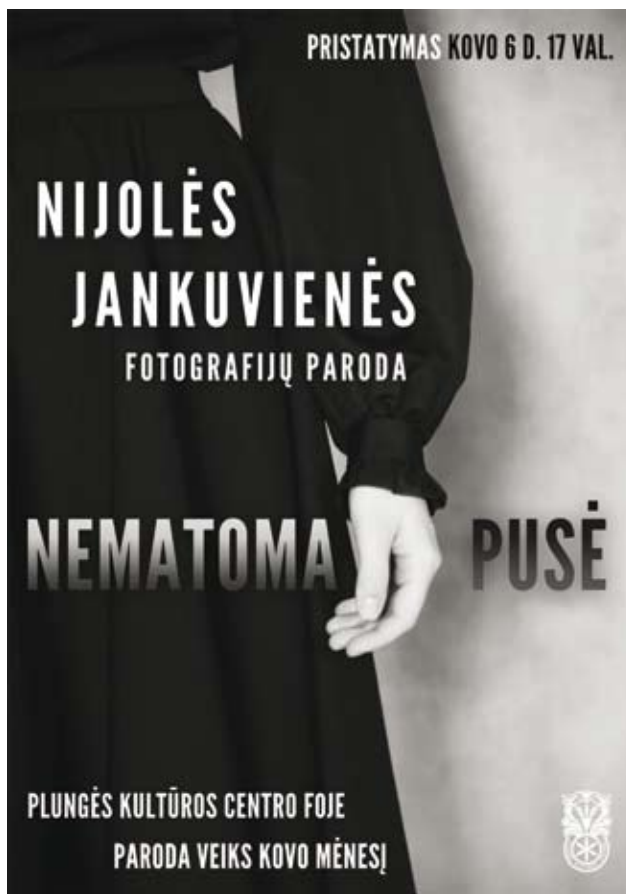
Dargių giminė per Didžiosios Kalvarijos atlaidus 1956 m. Gečaičiuose. Ant žemės iš kairės pirmoje eilėje sėdi Gražina ir Laima Brazauskaitės, antroje eilėje – Eugenija Gaigalienė, Laurynas Dargis, Marcelė Simutienė, Petronėlė Dargytė, Zuzana Dargienė (Lauryno žmona), Anastazija Daniulienė, stovi – Rožė Dargevičiūtė, Genoavaitė Daniulytė, Zita Dargytė, Elzbieta Rasutė Simutytė, Rita Dargytė, Genoavaitė Dargevičiūtė, Jovita Lukauskaitė ir Aldona Dokšaitė.

Nuotrauka iš J. Lukauskaitės Kristutienės asmeninio albumo.

buvo kilusi iš šio kaimo. Deja, Gegrėnų bažnyčios metrikų knygų Lietuvos valstybės istorijos archyve nėra.

Matome, kaip per vieno išskirtinio Žemaičių Kalvarijos paminklo pastatymo istoriją atsiskleidžia Dargių šeimos gyvenimo kontūrai. Nors Dargių-Dargevičių šeimos palikuonys yra neabejingi savo šaknų paieškoms, nes apie savo giminę yra išsileidę knygutę, šiuos duomenis papildė naujais duomenimis bet ir toliau vis dar lieka daug neatsakytų klausimų. Kadangi Lietuva yra didžiųjų tautų kryžkelėje, tai jos teritorijos neaplenkia karai ir įvairios negandos. Jie naikina, apverčia ne tik atskirų žmonių likimus, nutraukia giminės

pasakojamosios istorijos ryšius, kai iš lūpų į lūpas vaikams ir anūkams buvo perduodama giminės istorija, bet dažnai istorinių virsmų metais yra sunaikinami ir dokumentai. Todėl mums paminklai, jų tyrimai yra svarbūs ne tik atskirų šeimų istorijai, bet ir mūsų šalies praeičiai. Jie ją daro aiškesnę, artimesnę ir lengviau suprantama, o iš pavienių faktų išauga tvirti genealoginiai medžiai, kuriuos kartais pavyksta prisodrinti kasdieninio gyvenimo atspalviais. Suprantama, kad kalvariškiai gali didžiuotis, kad jų senosiose kapinėse stovi du tarpukario metais profesionalaus skulptoriaus B. Bučo sukurti paminklai, turintys išskirtinę meninę vertę.

„Aš turiu tik vieną gyvenimą, o jame tik vieną galimybę daryti tai, ko noriu. Man užtenka laimės, kad jis būtų saldus, sunkumų, kad jis būtų stiprus, liūdesio, kad jis būtų žmogiškas, ir pakankamai vilties, kad būčiau laiminga.“

Clarice Lispector

Iš ispanų kalbos vertė Genutė Matevičiūtė
Nuotr. iš soc. tinklų

Clarice Lispector (1920–1977) – brazilų literatūros žvaigždė, gimusi Ukrainoje, žydų pabėgėlių šeimoje. Tituluojama svarbiausia žydų autore po Kafkos, vadinama viena žinomiausių, bet mažiausiai suprastų Lotynų Amerikos autorių, kuri „atrodė kaip Marlene Dietrich ir rašė kaip Virginia Woolf“.

Lietuvių kalba galima skaityti tris C. Lispector romanus: „Arti laukinės širdies“ („Baltos lankos“, 2020), „Žvaigždės valanda“ („Baltos lankos“, 2022) ir vienas mįslingiausių brazilų literatūros kūrinių „Aistra pagal G. H.“ („Phi knygos“, 2024).

Štai keturių istorija!

Kiekvienas, Kažkuris, Bet kuris ir Niekas. Reikėjo atlikti svarbią užduotį, ir Kiekvieno buvo paprašyta tuo pasirūpinti.

Kiekvienas buvo tikras, kad Kažkuris tai padarys.

Bet kuris galėjo tuo pasirūpinti, bet Niekas to nepadarė.

Kažkuris supyko, nes manė, kad ta užduotis – Kiekvieno atsakomybė.

Kiekvienas galvojo, kad Bet kuris tai gali padaryti, bet Niekas nesuprato, kad Kiekvienas to nepadarė.

Galiausiai Kiekvienas kaltino Kažkurį dėl to, kad Niekas nepadarė to, ką Bet kuris galėjo padaryti...

Alphonse de Lamartine (1790–1869), prancūzų poetas, romanistas, dramaturgas ir prozininkas, taip pat politikas.

Iš prancūzų kalbos vertė Genutė Matevičiūtė
Nuotr. iš soc. tinklų

DAILIUOJI

literatūra

KETVĖRTĖIJĖ „VABALIOKĀ“

Platelėškis Kleinauskis Alberts (1938–2011) ėšlėda tris žemaitėškā parašita ruomana „Vabaliukai“ knin-gas. „Žemaičių saulutė“ jau bova pateikosi ėštrauka ėš tuo ruomana. Vo dabā spausdėnams ketvėrtuosės kningas (2011 m.) tekstas – jau ėš ronkraštė.

ATKELTA ĖŠ NR. 1 (893).

– Nebjaurė būto, – prisėpažėna Cėlė, – rėks pamėslitė. Jorgiou so tou mergėniejėmo gal ėšėtė vėsā neparadnė, gal žonds ė spronds palėktė čistā rau-duons. Ta anuo nuočina untėik soklerosi, gal nu muotrėšku geruokā ožsė-grėbintė.

– No jė tēp, tepa-sėjėm Jorgis kontėčkas ė tegėid švėntas gėismės, vės būs šiuoki tuoki nauda, – pamuokė vīriausiuoji, – kon pasakisi, ar atvažiousi?

– Gerā, atvažiouso, – ožgarėntava Cėlė ėr ėšgėrda pīpteliejėma.

– Veiziek, kāp ėe ėšėt, – soborboliava Cėlė sau po nuosė, – diel vīriau-sės rėk pasėstėngtė.

Vėskas unt pėnkiū, svėista nebier, paskotėnis sūris pardouts, pamėslėjė Sėmuons, sokdams mašė-nelė unt nomū. Ta kadra-vikė dā žvėtri muotrėška,

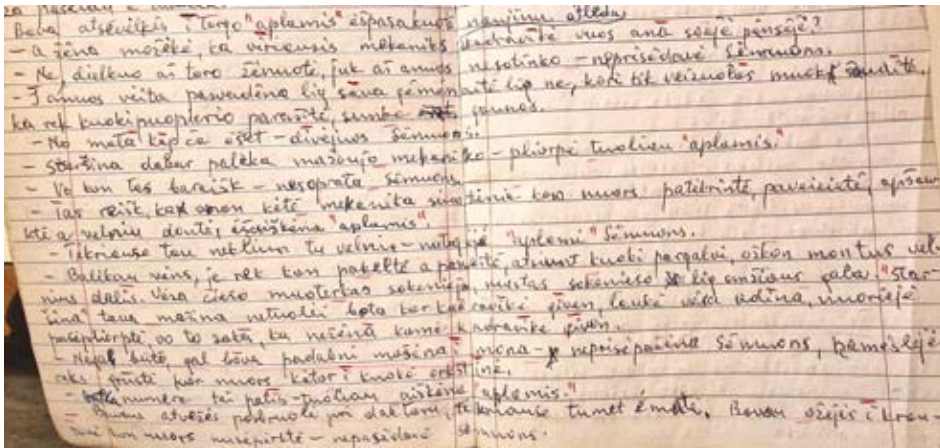
mėslėj tuoliau Sėmuons, tink ė pri tonciaus, ė pri rožončiaus. Vėstėik ėr ne tēp. Galietiuo anon tēptė pas savi i bota. Muotrėška vėsā čiesa pri stala siedie-josi, so gīvuolelės būs anā sunkė, gal nieks nesėgautė. Rėk tuokiuos, ka darbus dėrbto, vo būto sosiedams nuluotė. Kas ėš tuo mon, jė anon nakti parsėvešo, nakti ėšvešo, nenuoro aš tū pliuotku.

– Kor lendi, ropū-žėni, – sošoka Sėmuons, – gerā, ka spiejau pasoktė. Tėik prisėspruogtė, ka ne-mata važiuojontės mašinas, par tuokius ė kaliūzės gali gautė, nuvažiousi kuoki bambiza – paskiau ėr at-sakik.

Bova atsėvėlkės i torgo aplamis ėšpasakuotė nau-jinu.

– A ženā, možėkė, ka vīriausis mekaniks atlėda kadravikė, vuos anā soejė pėncėjė?

– Nė, dielkuo aš toro žėnuotė, jug aš anuos

Ėš ruomana „Vabaliukai“ ketvėrtuosės kningas ronkraštė.

nesotinko, – neprisėdavė Sėmuons.

– I anuos vėita pasvadėna lig sava gėmėnai-tė, lig nė, kori tik veizuolās muok šauditė, ka rėk kuoki puopierio parašitė, sunkė gaunas.

– No matā, kāp ėe ėšėt, – dīvējuos Sėmuons.

– Staršina dabar pa-lėka mažoujo mekaniko, – pliorpė tuoliau „aplami“.

– Vo kon tas bareišk, – nesoprata Sėmuons.

– Tas reišk, ka anon kėtė mekanikā siuntėnie kon nuors patėkrintė, pavei-zietė, apšauktė a velniū dou-tė, – ėšaiškėna „aplami“.

– Tėkriausė tau ne-klīūn tū velniū, – nutajėjė „aplami“ Sėmuons.

– Balėkau vėns, jė rėk kon pakeltė a paneštė, atsiunt kuoki pargalvi, ož kon mon tus velnius dalis. Vėsā čiesa muoterkas so-kėniejo, mustās sokėnieso lig omžiaus gala. „Starši-na“ tava mašėna netuolėi

bota, kor kadravikė gīven, laukė vėsā adina, nuoriejė pasėpliorptė, vo to sakā, ka neženā kamė kadravikė gīven.

– Negal būtė, gal bova padabni mašėna i mona, – neprisėpažėna Sė-muons, pamėslėjės, rėks grūtė kor nuors kėtor i kuokė orkštīnė.

– Ka nūmerė tēi pa-tis, – tuoliau aiškėna „apla-mis“.

– Bovau atvėžės pos-bruoli pri daktarū, tėkriausė tumet ė matė. Bovau ožė-jės i krautovė kon nuors nusėpėrktė, – nepasėdavė Sėmuons.

Davė Sėmuons „apla-miou“ svėista. „Aplamis“, pamatės, ka svėists sovī-niuots i balta puopierio, apreiškė:

– Mona posbruolis dėrb pėinėnie, soorgani-zousiav tau truopnė puo-pieriaus.

Gers žmuogos tas „apla-mis“, bet biednos, pamės-

lėjė Sėmuons, kāp sakidava omžėnatėlsi mona buočielis, „kas dous tuokem ėš briaui-ninka šautė“.

Kāp grėtā biegs čiesos, pamėslėjė Sėmuons, pare-jės ėš mėskalė ėr atsėkratės nerėkalingu daliku, ruoduos nesenė sogriova kolkuožā, paradnė bova ėšpartalīts ėš tarnistės sekretuorios. Ėt tuoks pliorpals, ka anuo muotrėška apreiškosi:

– Bėngso šius metus muokslėničie tarnistė, ėš-važiouso pas tievalius, kor monės nepažist. Privaduo-vavā ėe tėik, ka žmuonelė čidėjės ėš monės, vo vākā pėrštās bada. To kāp nuori, gali važiuotė karto.

Tėp ė neblėka sekretuo-riaus.

Po metu neblėka ė bovo-sės vīriausės bogalterės, pas-kuo anon ė pėrmėninks so šeima ėšvažiava. Žmuonelė pliorp, ka anū truobalės bova valdėškas, bėndruovė atpėrka kāp nuosavas. Te-pliorp, mon nu tū pliorpalū

ni šėlta, ni šalta. Reikieto nusėpėrktė naujė mašėna, dabartėnė taršk, baršk vėsās pašalės, paprašiso Zanė, ka padieto nuvažiuotė i torgo.

Sosėvuokės i nomelius, pradžiogėna Cimbuli so baronkuoms, pašierės dai-liaveidės, gaidė kariūmenė, parkielės ragoutus gīvuo-lelius, Sėmuons patiemėjė, ka senė bier kromsnuojės. Nuejės i kamara nuriezė nu rūkita kumpė gera skepsna, patuoškės unt stalu baronkas, prisėpilė torielkalė rūgosė pėina, pradiejė rimta darba.

Geruokā snūsteliėjės, Sėmuons viedrās nešėns ėškolniava i ganikla, koriuo vėskon patvarkės kas prigol, pėinoko nešėns, Rūncė pri-jemams, parsėjėuovėjė i no-melius. Atlėkės vėskon kas prider, Sėmuons primėsėjė, kon nuors dā pasėgrombiso, onkstėi kieliau, pats čiesos listė po žosėis.

Ne šmuotās Sėmuonou ėšejė nuparptė, veizuolā patis atsėvierė, lend i galva tuoki dorna mėslės. „Vės-tėik ėšknėsa „staršina“ api kadravikė, rėks mašinelė tuoliau pasėstatitė. Bėndrā pajimos, vo kuo mon bė-juotė, jė ana nuor, dielkuo nepadėrbtė tuo maluono-ma. Nauduos ėš tuo mažā, nepamėlš ana trėidikliu, ne-pašers dailiaveidiu, vėstėik rėks mon siostė, miesčiuon-ka lėks miesčiuonka. Rėk mon muotrėškas smertelnā, pakīriejė tēi darbā lig gīva kaula.“

BŪS DAUGIAU.

Žemaitė

Kaliedas

ATKELTA ĖŠ NR. 1 (893).

Ketvergė būs Kūčės, pietničiuo – Kaliedas, ni kuokė nebūs puosninka, vėsė so mėso jies. Jozelė jau ė dėinas sorokoun, kėik lig Kaliedu.

Laukta basolaukta – Kū-čiu rītmetis jau ėšauša. Jo-zelė pašuokės tujaus kuojės i nagėnės, nablauk, pakuol anon kon pasiūs, bet neva-ruoms neš vondėni i truoba, velk žabarus, medius pe-čiou kūrintė, nes jau pīragā imaišitė. Ons ženā, kad ė sūrmalkiu mama ėškeps. Po kūtės abodo so Juonio darbounas: šiaudū nusėver-tė, šėina prisėpešė, duobėlū ėš klouna parsėvežė; pakuol apsėšierė, apsėgėrdė, jau ė pavakarė; pėitu šėndėin nejiedė, rītmetie tik gava šėldita alaas so douno, vo Kūčės būs vakarė. Parejėn i truoba, vīrā barzdas skotuos, Juonis senotiuo plaukus ap-kėrpa; mama vėsims galvas ėštrinka, Jozelė ėr ėššokava; vėsims baltus marškėnius padalėna. Pakuol sotema, vėsė jau apsėriedėn. Marė

piedieli šėina pasklėdė ont stala ė so balto skuotertė oždėngė; mama apkruovė valgės: pėlka ė rauduona kisieliaus, šlėžioku ė žėrniu, ė kvėitiū grūdū ėšvėrtū, agounu pėina saldė ėr alaas ožbuona, sėlkės ė žovėis; vėsas patruovas šaltas, tik bolbiu karštū krepšieli ož-stalie pastatė. Ont pat vė-dorio stala Dėiva pīraga torielios – baltū, rausvū ė mielėnū – vėsā stala atšvėit. Sieduos vėsė Kūčiu jiestė, rėk, ka būtom puoruoms, nes lėikem palėkos, tories par Kūčės kas nuorint šimeta numėrtė. Ėe ėšėn puoras: senotis so tetė, mama so Marė, Juonis so Jozelė, bet Petrėkė kriuk, lend pri stala siestėis. Marė nenuor lėstė – būs lėiki. Mama čiut pagelbiejė: pasėjimė Juono-kieli ont keliu – ė viel palėka vėsė puoruoms.

Senotis padalėna Dėiva pīragus, Jozelė gava rausva ė mielėna. Paskiaus jiedė, kas tik kuo nuoriejė, kas kam patėka. Bet nuori nenuori – sėlkės tori valgītė. Jė par Kūčės nejies sėlkės, vėsā meta tavi otis palks.

Jied tuokius gardžius struovus; truoba šėlta, pīra-gās prikvėposi, dā pečios kūrėnas, kopūstu pouds, kugelė bliūds rītuojou pri-taisitė, i pečio kėštė.

Prijiedos vėsims, atrinka nu stala stuotkus ė valgiu lėkočius, vo šėina nu stala tetė sovīniuojė i škorli, pasėdiejė kertie, žadieję pas-kiaus nuneštė ė padalintė po sauželė vėsims gīvuolėms – ėr arklems, ė karviems, rėk Kūčiu šėino pavaišintė.

Ėš tuo ėšejė kalbas, ka Kaliedu nakti gīvuolė šne-kas; tas tėkra teisībė. Seno-tis, ožsėrukės pīpka, jiemė

pasakuotė:

– Kėta siki vėins ūkėninks tēp bovės netortielis, vėn par vėsuoakės nelaimas negalie-jės pragīventė. Darbousės ė stėngsės gerā laukus ėšdėrbtė ėr i laika ožsėsiatė, dėrbtė paslenk, vo veiziek – bikas, kuoki nelaima ėr ėštėkosi: ta ledā jėvus ėšmošė, ta litos sodaigėna, sopūdė, ta ož-džiuvėna, gīvuolė ėškrėtėn, ta arklus pavuogėn, ta vėlks avis ėšpluovės, komėlius... Skorst ė skorst tas žmuogielis. Atėn Kaliedas – nier kapei-kas ni sėlkė Kūčiuoms nu-pėrktėis, ni pėimėnėi alguos ožmuokietė, vo ėe pati vėn serg; rėk oždarbies ėš šalėis paėškuotė. Soma anon pėr-klis sopėrktus grūdus i miesta nuvežtė; džiaugas žmuogos – bėn roblieli Kalieduoms oždėrbsis; dā trīs dėnas lig Kūčiu – lėngvā sovažėnies. Kāp vėsor anam nesėkies, tēp ė ėe... ožėjė pūgas, prisnėga gėlė, vėžėms sunkos, arklė nepatrauk, apvėrta i griuovi, maišā ėšsėrėta, šlajės solūža; bavuoluodams grūdū maišus dar ė važmas pėningus pame-tė... Varga, varga keliuonie vėsas trīs dėinas ė Kūčiu vėsā dėina. Parvažiava, parplaukė sosėkrimtės, pavargės čist jau nakti. Truobuos doris ožsklėestas, vėsė jau mėigt, pati sergonti palėkosi – ne-sėnuor žadintė, balditėis, vo

pavargės; ožmetės arklems kliebieli šėina, pats, ilindėis i šiaudus, atsėgolė. Nespiejė dā ožmėgtė, gėrd balsa – ėš arklīū kūtės saka: „Varguom, varguom keliuonie, vo kas ėš tuo – ni gaspaduoriu nauduos, ni mums kuo jiestė: sausa šėinpalaikė tik pakrim-s-tė ožmetė“. – „Kon padarīsi, ka ni ons pats nieka netor, vėn anam nelaimas“. – „Ka ne dorns būtom – nepūdī-tom pėningū pelodės galė, kor anuo senotis ožkasės pasakė: „Vėsā laimōžė ož-kasta, nebras anuos veikė; kas ras – laimė atgaus...“. Kad ons žėnuoto, tujaus ėškastom, palėstom laimė, būtom ėr anam, so mumis gerā... baltū meltu ėr avėžū, nekrimstomem sausa šėina... Dabā pakasosė nabaštėka pėningā anon sleg, vo ons tus nomus, ton ūki nelaimuoms spaud, pakuol bikas onttekės pėningus...“. Žmuogielis baklausīdamuos ėr ožmėgės. Pramėgės ėnos i truoba. Pati bavaituojėnti luovuo, pėimė-nielis bakriuokos nejiedės, priejės goudžiujės patė, kāp vargės keliuonie, kāp nega-liejės grėtā parvažiuotė. „Aš ė mėslėjau, ka tavi parsekiuo mūsā paprastas nelaimas... Dėivou ont garbies... Ėr ka-maruo viedara – Juonienė atnešė skerstoviu, pasėšėldėn so Juonelio jieskėt, aš nieka

nenuoro, dar ė sėlkės posė ont gėrnuoms“. Pasėšėl-dėn, pasėjiedėn ėšejė šer-tėis. Pėimėnielis pri karviu, gaspaduorios nuejė i klou-na arklems pelū. Atsėmėnė sapnavės pelodie ožkastus pėningus, pasėveiziejė – pelā, sopėltė kopėtuo šalėp doru, vo gals pelodės postotīs; isėlėpės par pelus pradiejės so nagās kastė, krapštītė, so kuojuoms žemės i šalis spardītė – tujaus ė pasėruodė krašts pouda; ėškīelė – pėlns pėningū, čiut parvėlka i klie-ti. Arklems dounmėltiu ont pelū ontbarstė, vondėns ont-pilė. Ėš kūtės ėšbiegės Juonis šaukė: „Mūsā šiemarmargė do veršelio toriejė...“. Avis bliaun, paveizi – avės torie-josi trīs jierelius. Sodiejės i kopėtelė jierelius, pastumdės pri karvės veršelius, ės i vėdo – vėsā katiedama ėšlend ėš šiaudū, veizi – šėšė kiaušė. Sosėjimės parėn. Pati, luo-vuo siediedama, saka: „Mo-nėi staigė geriau pasėdarė, nieks nebskaud, galiečiuo atsėkeltė ė jiestė nuoro, tik nieka nier“. – „Va radau šiaudūs kiaušiu, – ruoda vīrs, – tujaus ėšvėrsio“. – „No, ka kiaušiu radā, tujaus ėškepso blīnu...“. Atsėkielosi kāp svėka prisėkepė blīnu, vėsė lig suotėis prisėjiedė.

BŪS DAUGIAU.

Vaitkos Kėstotis

Žybt – è torem metu pjūvi...

Fotoklubs „Žybt“ vasarè 14 dèina Plungès vèišuojuo bibliotekuo atèdarè metènè paruoda „Metu pjūvis“. Tema aprèbuota tik laika riemàs – 2025-tàsès. Vo tuoliaus – vèsuokiausè žanrā, savuotèškè žvilgsnè, mondrè vaizdelè...

Fotoklubs „Žybt“ so gerbiejès - po paruoduos atèdarima.

Antanavičiūtės Rūtas nuotrauka

VIOLETAS SVEIKÈNÈMS

Skierienè Violeta daug metu bova Plungès bibliotekos direktuorè. Kad è nebdèrb – no vèn atèn i tuokius sosètèkèmus. È saka: nieka brongesnè žmuogaus givènèmè nier ož bèndravèma, ož pasèdalènèma gražès dalikàs.

Violetas sveikènèms – tuoks žiaurè simbulènìs! Jug fotoklubs Plungie jau seniausè toriejès atsèrastè – tik nikāp negaliejè „rastè“ pèrmèninka. È tumet bibliotekos direktuorè bèški švelnè paspaudè rèitavèški Viržinta Manta, è tas „pasèrašè“, è 2011-tās pradiejè veiktè Plungès è Rèitava krašta fotoklubs „Žybt“.

Vasarè 14-tuoji – Valèntina dèina. È Violeta ragèna sakitè gerus žuodius – jug gers žuodis nieka nekaštoun. È tèkrā – direktuorès ižongènè kalba bibliotekā nekaštava ni cènta...

GRAŽINAS ARÈJÈS

Kurnickytè-Skinderienè Gražina – operas dainèninkè. Režisoun spektaklius, raša scenarėjus. Sakè fotokluba „Žybt“ fotografus mīliejosi jau senè, no tilè, būdama tarp žiūruovu. È vèn mèsłėjosi, kumet tas Mants pakvèis i kuokiuos paruoduos atèdarima...

Gražina duovènuojè italū (neapolietiu) daina „Santa Lucia“ – api gruoži èr api atsèmènèmus. Jug è fotografā pamata gruoži paprastūs dalikūs, jug èr anèi fiksoun atsèmènèmus.

Ontra mozèkènè duovèna – api kalnus, api svajuo-nès. Èš Rodžersa miuzikla „Mozèkas garsā“. Jug è fotografā lèp i kalnus, svajuo...

Skierienės Violetas sveikènèms.

Gražina èš kalna pakvèitè vèsus i miuzikla „Stèpresnè ož meilè“ Telšiū kultūras cèntre. È tas būs balondè 27 dèina.

MANTA ŽUODIS

Ožfiksoutè 2025-tūju kadrà – kāp sostabdītè švèisuos akèmèrksnè.

Metu pjūvis – kāp metu atspindis veidruodie.

Pagautè akèmèrksnè – kāp omžènibè, kāp stebūklos.

È tas nier tik fotografèju rinkènìs – no è kūrībènès bèndrìstès liūdèjèms.

È laigo ta paruoda būs ta vèita, katruo sostuo laiks, katruo kuožnos žingsnis tarp kadru pavèrst atradèmo...

Janulienės Irenas nuotraukas.

ALMAS PRAKALBA

Riebždātè Alma – fotografè èš „Žybt“. No – è tapituojè, è rašituojè (Alma – Lietuvuos rašituoju sąjunguos narie; „Žemaičių saulutė“ ir spausdènos i šmuota anuos kūrības – pruozas è poezėjès). Ana papasakuojè sava ruoduomu nuotrauku istuorèjè.

Nuotraukas pavadènosi kvalèju problema. Kvalèjè

– tuoks èšuorènè pasaulè pajotèma èš vèdaus nusakìms. È tuo nikoriou negal aprašitè.

Dabā – mašènènè mās-tìma epuocha. DI – poikè skaičioun è dara èšvadas. No pajostè ons negal.

Par fotografèjès è filmus pàrsèdoud tik kažkèik tū kvalèju – tik pati Alma galènti pakartuotènā èšgìventè ton jausma, kumet paveikslava pri batu prilèposius

Jankuvienės Nijolės triptèks.

RENGÈJAS – DRAUGIJA „SAULUTĖ“

LEIDŽIAMAS NUO 1994 M. SPALIO 4 D.

ISSN 1822-6817

RÈMÈJAS –
PLUNGÈS RAJONO
SAVIVALDYBÈ

Draugijos „Saulutė“ 2026 m. projektas „Gyva kalba – gyva tauta“, skirtas Žemaitiško rašto metams.

Draugijos „Saulutė“ 2026 m. projektas „Iš žemaičių žemės atėję“.

Redaktorė
Kristina Paulauskaitė

Leidėjas
Ž. Pilitauskio IV (Nr. 680008)
Slyvų g. 8, Kaušėnai, 90175
Plungės r.
Tel. +370 682 56 996.

„Žemaičių saulutės“ bendradarbiai:
Alma Riebždaitė, Nijolė Jankuvienė, Dalia Šimkutė, Virginija Liutikaitė, Otilija Juozapaitienė, Aldona Kuprelytė, Lidija Šimkutė (Australija), Genutė Matevičiūtė, Kristina Pilitauskienė, Kęstutis Vaitkus, Zita Jonušaitė, Alma Šakienė.
Partneris: Plungės viešoji biblioteka

Spaudė Ignatkų spaustuvė
ul. Przemysłowa 26, 16-001 Kleosin

Straipsnių ir laiškų autorių
nuomonės gali nesutapti su
redakcijos nuomone.

Maketavo Žydrūnas Pilitauskas

Tiražas – 1000 egz.

**Laisvės al. 19,
LT-90157 Plungė**
Tel. +370 614 65 329.
e. p.
zemsaulute@gmail.com

Mants pagarsèna è kètas fotokluba „Žybt“ nariū paruodas: Vaitiekutės Iluonas – kavènie „Ex Libris“, Kazlauskè Algimanta – Plungès miesta bibliotekuo (vèrš PC „MAXIMA“), Jonaitè Antana – Kontautiu bibliotekuo.

Plungė